

Korona og rus – kartlegging gjennomført uke 18

Spørreundersøkelse gjennom det kommunale overdosenettverket

Innledning

Personer med alvorlig ruslidelse og psykisk lidelse er definert som en sårbar gruppe i forbindelse med koronapandemien, og kommunene iverksetter derfor ulike tiltak for å avhjelpe situasjonen. Helsedirektoratet følger situasjonen og utviklingen og har fra uke 13 samlet inn informasjon om status i kommunene med en ukentlig spørreundersøkelse. KoRus-Oslo tok over dette arbeidet fra og med uke 16. Denne rapporten oppsummerer funn fra uke 18 og sammenlikner med tidligere undersøkelser. Den gir en status for hvordan respondentene vurderer situasjonen i sin kommune ukentlig, og gir dermed mulighet til å følge utviklingen gjennom koronapandemien. Undersøkelsen er med hensikt lettfattelig, da den primært skal fungere som et situasjonsbilde av det kommunale rusarbeidet, vurdert av respondentene. Innledningsvis ønsker vi å bemerke at undersøkelsen er anonymisert. I de skriftlige kommentarfeltene fra respondentene kan vi ikke fange opp hvilken kommune som sier hva, det kan dermed være regionale forskjeller i det som rapporteres, for eksempel om endringer i rusmiddelmiljøene. Undersøkelsen deles av KoRus-Øst til det kommunale overdosenettverket, og denne rapporten distribueres av KoRus-Nord på [Kommunetorget](#), der ansatte i kommunene gis mulighet for informasjons- og erfaringsutveksling. For å få økt antall respondenter og spredning i ulike landsdeler har spørreundersøkelsen fra og med uke 17 også blitt sendt til kontaktpersoner for kartleggingen til BrukerPlan. Dette ser ut til å ha gitt resultater i spredning av respondenter.

Resultater

Respondentenes geografiske tilhørighet

Nytt fra og med uke 16 er spørsmålet om respondentens geografiske tilknytning. Ved å inkludere dette spørsmålet håper man å kunne identifisere eventuelle geografiske forskjeller bak trendene i kartleggingens spørsmål.

1. I hvilken landsdel ligger kommunen du/dere arbeider i?

	Respondenter	Prosent
Nord-Norge (Troms og Finnmark, Nordland)	26	22,8%
Trønderlag (Trøndelag (tidligere Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylke))	16	14,0%
Vestlandet (Møre og Romsdal, Vestland og Rogaland)	38	33,3%
Østlandet (Viken, Innlandet, Oslo og Vestfold og Telemark)	27	23,7%
Sørlandet (Agder (tidligere Aust-Agder og Vest-Agder))	7	6,1%
I alt	114	100,0%

Vurdering: Som følge av at spørreskjemaet ligger åpent og at nye besvarelser registreres så fort undersøkelsen er påbegynt, ser det ut til at noen respondenter har falt av i løpet av undersøkelsen. Fordelingen av respondentenes geografiske tilhørighet er noe endret siden forrige kartlegging – primært gjelder dette for Vestlandet som er representert med 38 respondenter mot ti i uke 17. Fra Nord-Norge er det ni færre respondenter representert enn i uke 17.

I uke 18 fikk Korona og rus-kartlegging spalteplass i Stavanger Aftenblad, noe som kan ha påvirket antall respondenter fra Vestlandet denne uken. Saken kan leses [her](#).

Endringer i rusmiddelmiljøene

På spørsmål om i hvilken grad kommunene opplever *endringer i rusmiddelmiljøene* i sitt område, oppga 24 prosent at de *i stor grad* opplever endring, det er ca det samme som ved forrige kartlegging. Utenom i uke 16, hvor prosentandelen på disse to alternativene var 34, har tallet ligget relativt jevnt gjennom hele kartleggingsperioden.

46 prosent svarte at *de i liten eller i svært liten grad* opplever endringer. Det er det samme som ved de to forrige kartleggingene. Sammenliknet med ukene i forveien er det en nedgang for alternativet *svært liten grad*, men en oppgang for alternativet *i liten grad*.

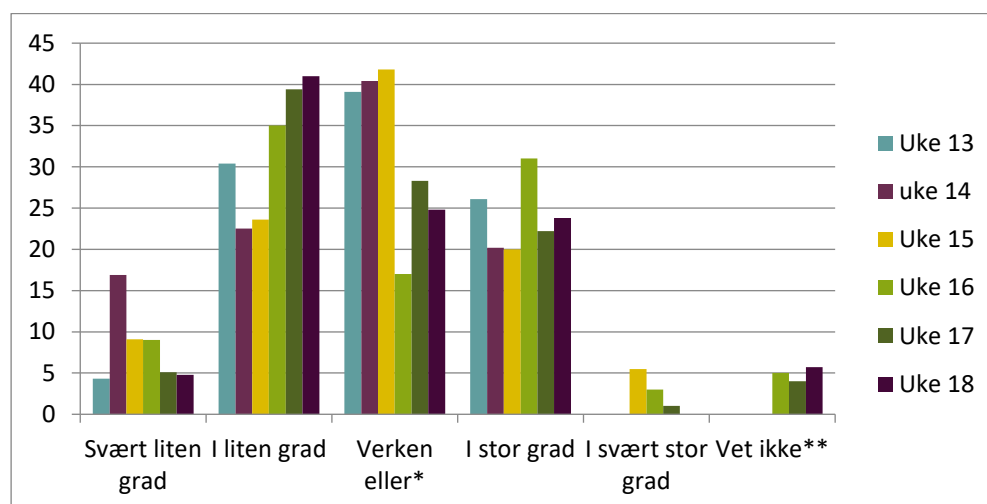
Vurdering: Uke 16-kartleggingen kan med sin relativt høye svarandel for alternativene *i stor grad* og *i svært stor grad* ha sett ut som en slags *statistisk uteligger* sammenliknet med resten av kartleggingene. Resterende kartlegginger ligger relativt jevnt mellom 20 og 25 prosent på disse to svaralternativene.

Hvis en tar høyde for geografisk tilhørighet kan det se ut til at det er Trøndelag som opplever minst grad av endring av landsdelene, hvor kun syv prosent rapporterer *stor grad* av endring. I forrige uke var det Vestlandet og Sørlandet som rapporterer størst grad av endring. Det gjelder fortsatt for Sørlandet (med sine relativt få respondenter), men for Vestlandet, som har betraktelig flere respondenter denne uken, ser det ut til «kun» å være ¼ som rapporterer om enten *stor grad* eller *svært stor grad* av endring.

De 24 prosentene som melder om endring i stor grad beskriver i stor grad endringer knyttet til hvilke rusmidler som er i omløp. Noe av det de beskriver som endringer er:

Rusmiddeltørke, økt bruk av alkohol, økte priser på rusmidler, tydeligere bruk av sentralstimulerende og at flere reiser inn til Oslo for å få tak i rusmidler. Videre meldes det også denne uken om økt symptomtrykk. En respondent melder i den forbindelse om at symptomtrykk kan være suicidale tanker. Det må bemerkes at det her kan være snakk om store lokale forskjeller. Undersøkelsen er anonym, så vi vet ikke hvilke landsdeler som melder inn om de ulike endringene.

Opplever dere endring i rusmiddelmiljøene forårsaket av Koronaepidemien?

Uke 13: n= 23
 Uke 14: n= 89
 Uke 15: n= 55
 Uke 16: n= 77
 Uke 17: n= 99
 Uke 18: n= 105

*«I noen grad» er byttet ut med «verken eller» f.o.m uke 16

** «Vet ikke» er lagt til i spørreundersøkelsen f.o.m uke 16

Rusmiddeltørke

På spørsmål om i hvilken grad respondentene opplever *rusmiddeltørke* (innebærer at det er svært vanskelig å få tak i stoffene som vanligvis benyttes), svarer 34 prosent at de i *stor* eller *i svært stor grad* opplever dette. Det er en oppgang på fire prosentpoeng siden sist.

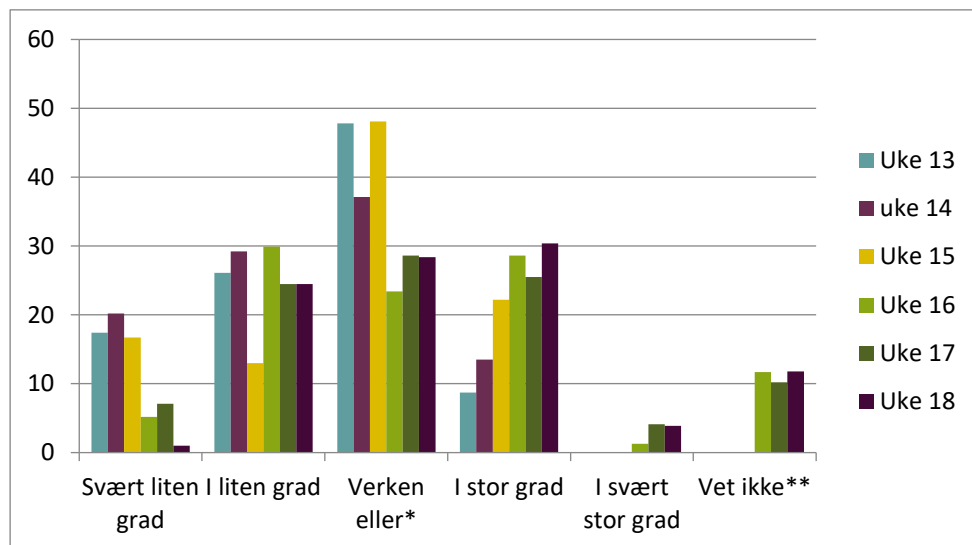
25 prosent sier at de *i liten grad* opplever rusmiddeltørke, kun én prosent rapporterer om *i svært liten grad*, hvilket er en nedgang på fem prosentpoeng fra forrige uke og en nedgang på 19-20 prosentpoeng siden de første par kartleggingene. 28 prosent svarer *verken eller*, mens 12 prosent svarer *Vet ikke*.

Vurdering: Tar vi med hele tidsintervallet kommer det til syne en relativt tydelig oppadgående trend i respondentenes rapportering av *opplevd* rusmiddeltørke. Dette kommer til uttrykk i begge endene av svaralternativskalaen. Det er færre som rapporterer om *svært liten* og *liten grad* av opplevd rusmiddeltørke de siste ukene, mens det er flere som rapporterer om *stor grad* og *svært stor grad* av opplevd rusmiddeltørke.

Geografisk kan det se ut til at det er respondentene fra Østlandsområdet og Sørlandet som i størst grad rapporterer om opplevd rusmiddeltørke denne uka. I Østlandsområdet rapporterer 41 prosent at de enten *i stor grad* eller *i svært stor grad* opplever rusmiddeltørke. På Sørlandet har rapporteringen om rusmiddeltørke økt fra at 50 prosent av respondentene rapporterte om *stor grad* av rusmiddeltørke i forrige uke til at 57 prosent rapporterer om *i stor grad* denne uka, mens 14 prosent rapporterer om *svært stor grad* av opplevd rusmiddeltørke.

De 34 prosentene som svarer at de opplever tørke på rusmidler i *stor eller svært stor grad* oppgir fortsatt i all hovedsak at dette dreier seg om hasj/cannabis. Videre er det en god del som melder om tørke på amfetamin, noe færre om heroin og opiater. Noen melder også om tørke på benzodiazepiner. I den forbindelse er det noen som melder om Rivotril spesielt.

I hvilken grad opplever dere rusmiddeltørke?

Uke 13: n=23

Uke 14: n= 89

Uke 15: n= 54

Uke 16: n= 77

Uke 17: n= 98

Uke 18: n= 102

*«I noen grad» er byttet ut med «verken eller» f.o.m uke 16

** «Vet ikke» er lagt til i spørreundersøkelsen f.o.m uke 16

Endringer i overdose-/akuttsituasjoner

I uke 16 falt beklageligvis spørsmålet om endringer i **overdose- og akuttsituasjoner** ut av undersøkelsen. Fra og med uke 17 er svaralternativene endret fra de tidligere kartleggingene for å få et tydeligere bilde av hva en eventuell endring betyr.

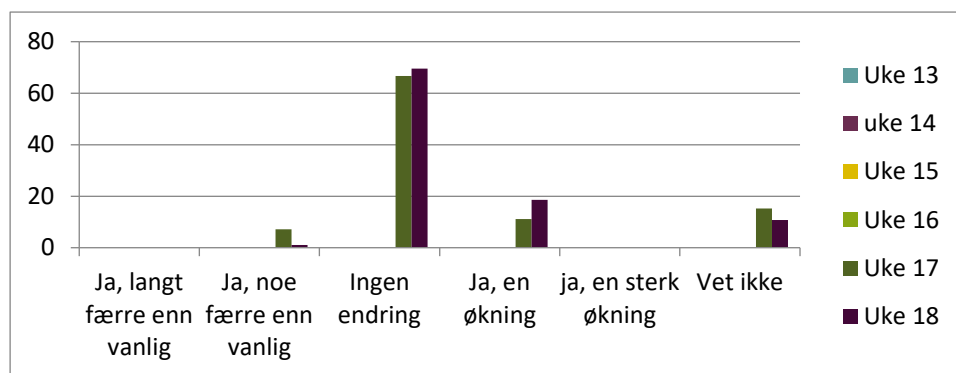
Vurdering: Som sist, rapporterer et relativt stort flertall om *ingen endring i endring i antall overdoser/akuttsituasjoner sammenliknet med en normalsituasjon*. 19 prosent rapporterer imidlertid denne uka om *økning i antall overdose-/akuttsituasjoner sammenliknet med en normalsituasjon*. Det er en økning på åtte prosentpoeng fra forrige kartlegging.

I denne forbindelse er det verdt å merke seg at spørsmålstillingen ble noe endret fra forrige kartlegging, fra «*Sammenliknet med en normalsituasjon – opplever du/dere endring i antall overdoser/akuttinnleggelseser*», der siste del ble endret til «*opplever du/dere endring i antall overdoser/akuttsituasjoner*» som er mer presist formulert med tanke på hva spørsmålet ønsker å få svar på.

Kun én prosent rapporterer om *noe færre enn vanlig*, det er en nedgang på seks prosentpoeng siden sist.

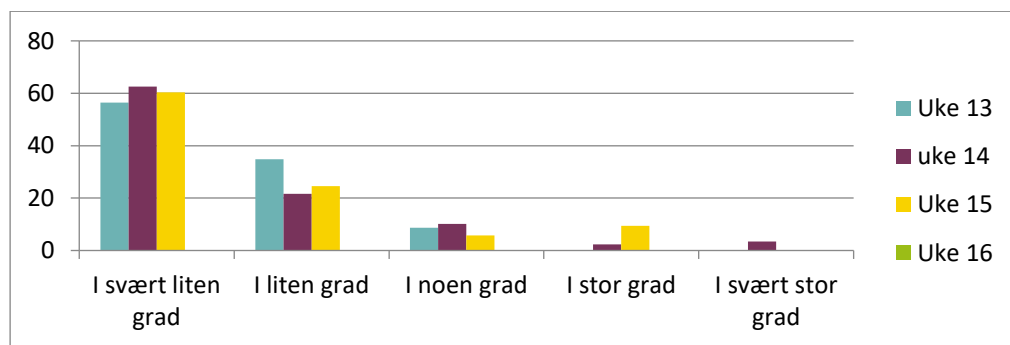
Resterende 11 prosent rapporterer at de *ikke vet*. Trøndelag er landsdelen som tilsynelatende i minst grad rapporterer om *økning i antall overdose-/akuttsituasjoner sammenliknet med en normalsituasjon*. Østlandet og Sørlandet er de som tilsynelatende i størst grad rapporterer om *økning i antall overdose-/akuttsituasjoner sammenliknet med en normalsituasjon*.

Opplever dere endring i antall overdoser/akutt-situasjoner?*

Uke 17: n= 99

Uke 18: n= 102

Uke 13: n= 23

Uke 14: n= 88

Uke 15: n= 53

Uke 16: n= n/a

*Spørsmålet ble ved en feil borte i uke 16.

F.o.m uke 17 er svaralternativene endret for å få et tydeligere bilde av eventuelle endringer.

Sammenlikning med tidligere svar blir derfor vanskelig. Vedlagt separat diagram fra uke 13-16 og uke 17.

Brukere og pårørendes bekymring for korona

27 prosent oppgir at de *i stor* eller *svært stor grad* opplever at ***mange brukere og pårørende er bekymret for korona***, mot 38 og 35 prosent ved de to forrige kartleggingene.

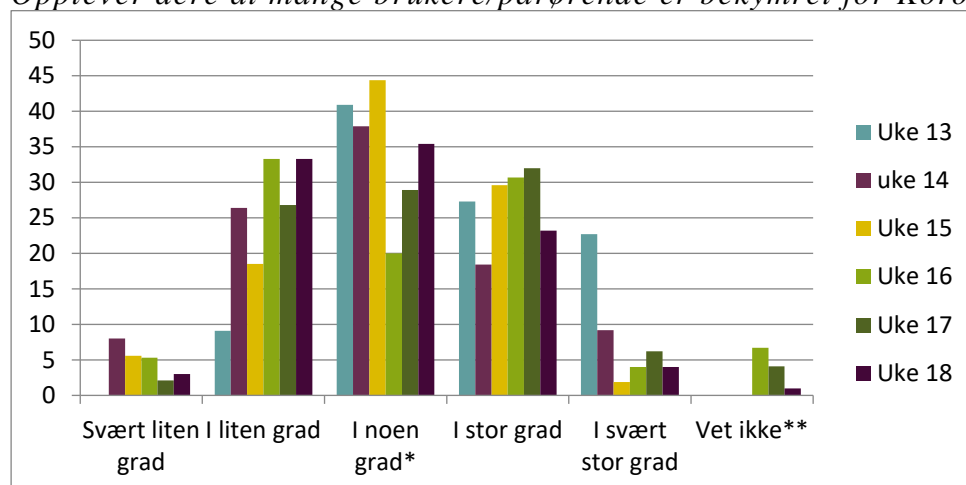
36 prosent oppgir at de opplever at brukere og pårørende *i svært liten eller i liten grad* er bekymret for korona. Det er en oppgang på syv prosentpoeng siden forrige kartlegging

Vurdering: Det er fortsatt den første kartleggingen som utmerker seg hva gjelder brukere og pårørendes bekymring for korona. Da ble det rapportert om høyere grad av bekymring enn resten av kartleggingene så langt. I forrige ukes rapport ble det beskrevet en oppgang i *pårørendes og brukeres bekymring rundt korona*, basert på de to siste ukers rapporteringer. Denne uken ser det imidlertid ut til at bekymringen er lavere.

Av de 27 prosentene som melder om bekymring for korona blant brukere og pårørende ser det ganske likt ut som ved sist undersøkelse. At brukere og pårørende i all hovedsak er redd for smitte. Flere beskriver denne uken redsel blant brukere og pårørende for å bli psykisk dårligere, bekymring for isolasjon eller å bli somatisk syke som kan medføre innleggelse i sykehus og i den forbindelse abstinenser. Det beskrives også en bekymring for å nå fram i tjenesteapparatet. I den sammenheng nevner en respondent NAV spesielt.

Opplever dere at mange brukere/pårørende er bekymret for Korona?

Uke 13: n= 22

Uke 14: n= 87

Uke 15: n= 54

Uke 16: n= 75

Uke 17: n= 97

Uke 18: n= 99

*«I noen grad» er byttet ut med «verken eller» i uke 16

** «Vet ikke» er lagt til i spørreundersøkelsen f.o.m uke 16

Ivaretagelse av henvendelser fra brukere og pårørende

86 prosent oppgir at de *i stor eller i svært stor grad er i stand til å ivareta henvendelser fra brukere og pårørende*. Det er en nedgang på syv prosentpoeng siden forrige kartlegging. Selv om det er en nedgang fra forrige kartlegging, er andelen som rapporterer disse to svaralternativene fortsatt høyere enn tidligere kartlegginger.

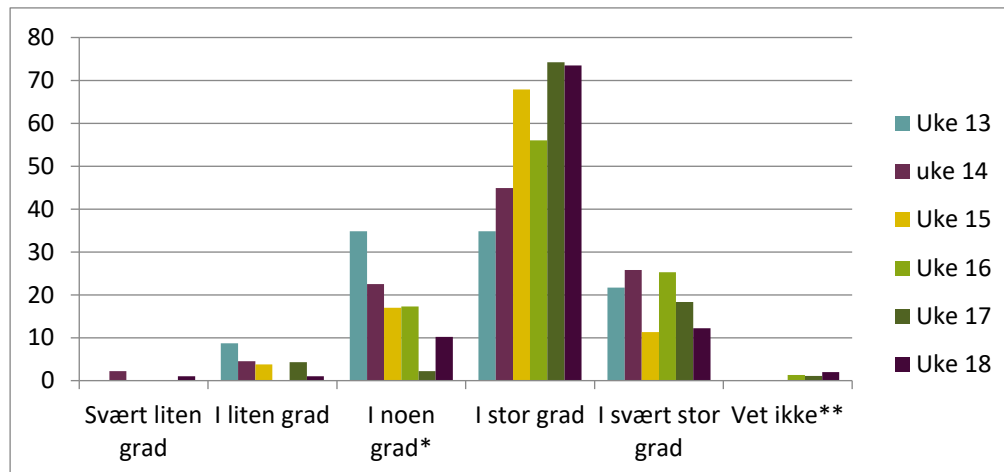
Til sammenlikning svarte 55 prosent av respondentene disse svaralternativene i den første kartlegging. To prosent svarer enten at de *i liten eller i svært liten grad er i stand til å ta vare på henvendelser fra brukere/pårørende*.

Vurdering: At respondentene vurderer at de er i stand til å ivareta henvendelsene de mottar, kan forstås i lys av at kommunene har rustet opp tjenesteapparatet for å kunne ivareta brukerne når pandemien for alvor når brukergruppen. Med bakgrunn i Korona og rus-kartleggingene så langt ser det ut til at situasjonen fortsatt holder seg relativt stabil.

I uke 18 begynte Velferdsetaten og Sykepleie på hjul å teste folk i det åpne rusmiljøet i Oslo og i Velferdsetatens tjenesteapparat. Til tross for noen bekreftede tilfeller av smittede i

rusmiljøet i Oslo, ser det enda ikke ut til at antall smittede har økt betraktelig siden de forrige kartleggingene. Vi står likevel potensielt sett foran et stort press mot tjenesteapparatet den kommende tiden, dersom det sprer seg ytterligere smitte i miljøene og kartleggingen og monitoreringen av dette området er således fortsatt svært viktig.

I hvilken grad er dere i stand til å ivareta henvendelser fra brukere/pårørende?

Uke 13: n= 23

Uke 14: n= 89

Uke 15: n= 53

Uke 16: n= 75

Uke 17: n= 93

Uke 18: n= 98

*«I noen grad» er byttet ut med verken eller i uke 16

** «Vet ikke» er lagt til i spørreundersøkelsen f.o.m uke 16

Iverksatte tiltak for å ivareta brukere og pårørende

Som følge av tekniske problemer i kartleggingen i uke 15 har vi ikke noe fullstendig diagram for alle ukene. Kartleggingene fra de to første ukene fortalte at 80 prosent har minst *i noen grad* iverksatt tiltak. I kartleggingen for uke 18 rapporterer 56 prosent at de *i stor eller i svært stor grad* opplever at kommunen **har iverksatt tiltak rettet mot brukere og pårørende**. Det er en nedgang på ni prosentpoeng fra forrige kartlegging.

I uke 18 rapporterer 43 prosent at de *verken eller i liten/svært liten grad* har iverksatt tiltak. Det er en oppgang på ni prosentpoeng siden forrige kartlegging og 13 prosentpoeng siden uke 16.

Vurdering:

Det kan se ut til at det er en nedadgående trend om hvorvidt det *er iverksatt tiltak rettet mot brukere/pårørende* i respondentenes kommune. De første par ukene ble det rapportert fra om lag 80 prosent av respondentene at det i minst *noen grad* var iverksatt tiltak i respondentenes kommune. Det er utfordrende å tolke disse tallene, men tre faktorer kan ha bidratt: 1) Svaralternativet *i noen grad* er byttet ut med *verken eller*, det kan ha påvirket presisjonen. 2) Det ble iverksatt en rekke tiltak de første ukene av «lock down»-perioden, mens det kanskje i mindre grad er gjort særlige endringer den siste tiden. 3) Det har vært relativt store endringer i respondentutvalget i kartleggingsundersøkelsen, både i antall respondenter og deres geografiske tilknytning.

Som i forrige uke er det respondentene som sokner til Nord-Norge som rapporterer om minst grad av iverksatte tiltak. 24 (21 sist) prosent av respondentene fra Nord-Norge svarer at de i liten grad (16 prosent) eller i svært liten grad (åtte prosent) opplever at kommunen har iverksatt tiltak rettet mot brukere/pårørende. 40 prosent av respondentene som sokner til Nord-Norge (50 sist) rapporterer at *de i stor eller svært stor grad* opplever at det er iverksatt tiltak. De fleste andre (Trøndelag er unntaket med sine 47 prosent) landsdeler rapporterer at de i minst 60 prosent av tilfellene *enten i stor eller i svært stor grad* opplever at kommunen har iverksatt tiltak rettet mot brukere/pårørende.

Da respondentene spørres om hvilke tiltak som er iverksatt under koronapandemien rettet mot rusmiljøet, så listes det opp en rekke tiltak som i all hovedsak er de samme som ved de tidligere undersøkelsene. Noen nye er lagt inn denne uken, men de kan ha vært i gang tidligere da antall respondenter i undersøkelsen har økt fra start i uke 13 fram til uke 18.

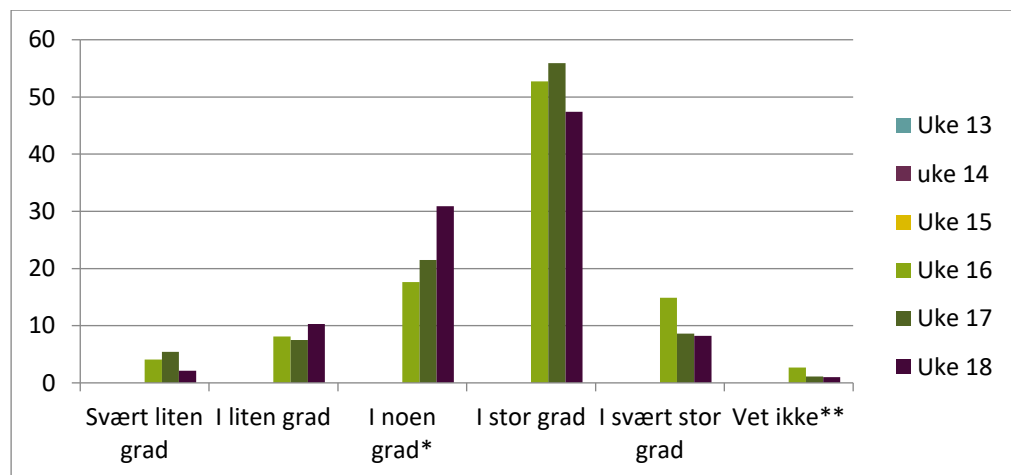
Tiltak som nevnes er:

- Matutdeling
- Ambulante og oppsøkende tjenester
- Smitteverntiltak
- Mulighet for isolasjon
- Hjemlevering av LAR-medikamenter brukerutstyr og mat
- Ringetjenester
- Abstinensbehandling ved karantene/isolasjon
- Testing av covid-19

- Utvidet tilbud på utdeling av brukerutstyr
- Utdeling av nalokson neseppray
- Eget informasjonsmateriell rettet mot brukergruppen
- Pårørendetelefon
- Økt kapasitet for vurdering av oppstart med lavterskel substitusjonsbehandling (LASSO)
- Gradvis åpning av lavterskeltilbud
- Videokonsultasjoner
- Utdeling av brukerutstyr

En respondent beskriver at de i kommunen har opprettet en ringetjeneste der brukere blir ringt hver dag, også i helgene. Og at brukerne på samme måte kan ringe om de ønsker hjelp. Ved økt symptomtrykk på psykiske symptomer blir de oppsøkt hjemme eller tilbudt samtale ute. En respondent skriver at nytt for denne uka er at de har startet kartlegging av behovet for direkte brukerretta kontakt/fysiske møter. I Oslo har de som nevnt tidligere denne uken startet testing av covid-19 i utemiljøene.

I hvilken grad opplever du/dere at det er satt inn tiltak rettet mot brukere/pårørende i deres kommune?

Uke 13: n= n/a

Uke 14: n= n/a

Uke 15: n= n/a

Uke 16: n= 74

Uke 17: n= 93

Uke 18: n= 97

*«I noen grad» er byttet ut med verken eller i uke 16

** «Vet ikke» er lagt til i spørreundersøkelsen f.o.m uke 16

Tiltak på rusfeltet som bør prioriteres under koronapandemien

Når respondentene blir spurt om *hvilke tiltak på rusfeltet de anbefaler at skal prioriteres under koronapandemien*, går det igjen mange av de samme tingene som i tidligere undersøkelser. Utdeling av rent brukerutstyr, mat, nalokson neseppray, smitteinformasjon, testing for Covid-19 og økt tilgjengelighet på substitusjonsmedikamenter nevnes. Telefonoppfølging, fokus på abstinensproblematikk, oppfølging for psykiske utfordringer og isolasjon og oppsøkende virksomhet nevnes også. Mange av tiltakene respondentene oppgir at de *ønsker* å prioritere, er de samme som respondentene nevner når de blir spurt om hvilke tiltak som *er* igangsatt i kommunene. Da de også nevnes som tiltak som bør prioriteres kan det bety at det er tiltak de *ønsker* fortsatt fokus på fremover, men også at ikke alle tiltak er igangsatt i alle kommunene som besvarer undersøkelsen.

Anbefalt tiltak

Anbefalt tiltak som bør prioriteres er noe gjentakende fra de tidligere rapportene og det vurderes som viktig å holde fokus på disse tiltakene fortsatt. Sist undersøkelse ble det lagt inn noen nye anbefalinger med bakgrunn i en økende bekymring for rusmiddeltørke, en bekymring for at brukere på de åpne rusarenaene ikke overholder smittevernsanbefalinger, og at man som fagpersoner har få verktøy i møte med dette. Det ble da bemerket at politi og oppsøkende tjenester er viktige aktører i tiden fremover. Når vi nå over tid har gjort ukentlige undersøkelser i rusmiddel miljøene kan det se ut til at hovedutfordringen med pandemien kan være rusmiddeltørke, bruk av andre rusmidler, samt økning i psykiske utfordringer. På nåværende tidspunkt ser det fortsatt ikke ut til at pandemien har rammet rusmiddel miljøene hardt hva gjelder smittetall. Anbefalingene om fortsatt fokus på de tiltak som er satt i gang opprettholdes med denne bakgrunn. Det bemerkes videre at det kan se ut som den måten pandemien rammer rusmiddel miljøene på er gjennom lavere tilgang på rusmidler og ved de psykiske utfordringene som over tid er belastende ved å holde seg mye alene. I tiden fremover er det derfor viktig å opprettholde fokus på en tilgjengelighet i oppfølgende tjenester for eksempel gjennom det en av respondentene benevner som «walk-and-talk». Kontakt på video, telefon eller ved å møtes ute.

Videre bør det opprettholdes et fokus på følgende tiltak:

- Tilgang på rent brukerutstyr
- God informasjon

- Testing av smitte
- Isolering av smittede
- Oppsøkende virksomhet
- Kontakt med brukere gjennom telefon, video eller møter ute, eller på arenaer der smittevern kan overholdes.
- Skadereduserende råd om å handle større kvanta og minst mulig kontakt med andre
- Desentralisering av tilbud slik at vi unngår ansamlinger
- God tilstedeværelse av politi i åpne rusmiljø
- Utdeling av Nalokson
- Likepersonsarbeid og sterkere grad av ansvarliggjøring av brukerne.
- Se på utdelingsordninger for substitusjonsmedikamenter, hjemkjøring og eventuelt å få med medikamenter for flere dager
- Hjemreiseordninger om antall tilreisende øker til de store byene
- Politi og oppsøkende helse- og sosialfaglige tjenester er svært viktige aktører for å arbeide med konflikthåndtering og at smittevernsanbefalinger blir overholdt på de åpne russcenene.
- Følge med på en meldt bekymring om økt alkoholkonsum og endringer i bruk av andre rusmidler som følge av rusmiddeltørke.
- Følge utviklingen av potensiell økning i antall overdose- og akuttsituasjoner.

Konkusjon og anbefaling

Da det fortsatt anses som svært nyttig å følge med på utviklingen over tid, vil den ukentlige spørreundersøkelsen videreføres så langt dette anses som nødvendig gjennom koronapandemien. Det samme gjør videreutviklingen og bruken av kommunetorget som informasjons- og diskusjonskanal for kommunene og mailadressen der Helsedirektoratet kan motta hyppig informasjon om eventuelle endringer i rusmiddelsituasjonen i kommunene (rusalarm@helsedir.no). Med bakgrunn i tilbakemeldingene som er samlet inn gjennom seks undersøkelser så langt, ser det ut til at tjenesteapparatet har vært i stand til å tilpasse tjenestetilbudet til det behovet som situasjonen per tidspunkt krever. De samme tiltakene som er iverksatt er de som anbefales prioritert. Vi ser også at da det dukker opp nye bekymringer så endres igangsatte tiltak, hvilket kan tyde på at tjenestene er tett på utviklingen og endrer

tiltak i tråd med endringer raskt. Det er fortsatt svært viktig at tjenesteapparatet fortsetter å operere pragmatisk og respondere raskt på nye utfordringer som oppstår. Det går mot sommer, og det er kjent at flere trekker mot de større byene i sommermånedene. Dette kan bli utfordrende på de åpne russcenene, og krever derfor rask respons kontinuerlig som ulike utfordringer oppstår. At store deler av befolkningen over tid har måttet være mye hjemme kan gi utslag spesielt i rusmiddelmiljøene, da de anses som en sårbar gruppe hva gjelder psykiske helseutfordringer, og sånn sett rammes noe hardere av den krevende situasjonen hele befolkningen over tid har vært inne i.